

nec damnatio est. Sicut in bonis operibus perfectio est Deus, non enim est volentis, neque currentis, sed miserentis et adjuvantis est Dei, ut pervenire valeamus ad calcem, sic in malis atque peccatis semina nostra sunt incentiva et perfectio diaboli, quæ verba ita exponit D. Thomas, ut pro nobis etiam respondeat; objecerat enim ex verbis Hieronymi sequi tam vere et proprie esse dæmonem causam mali, sicut est Deus causa boni. Respondet autem quod similitudo illa non tenet quantum ad omnia; nam Deus est auctor bonorum nostrorum operum, et sicut exterius persuadens, et sicut interius movens. Diabolus autem non est causa peccati, nisi ut exterius persuadens, ut ostensum est. Ut ergo illa comparatio, seu argumentatio convenienter fiat, non oportet ut sit æqualitas in modo in quo Deus et dæmon suadent; sed satis est quod sit aliqua similitudo in hoc quod uterque suadet. Sicut ergo falso imponeretur Hieronymo, quod dixerit non aliter Deum esse causam boni, quam dæmon sit causa mali, ita et nobis immerito attribuitur.

12. Tertio, idem D. Thomas, lect. 5 in Joannem, ut explicet trahendi modum Patris ad Filium, quem dicit esse congruum, quia trahit relevando et docendo, alia comparatione æquivalente, vel etiam inferiori utitur: *Nam aliquis homo (inquit) trahit aliquem suadendo ratione, et hoc modo Pater trahit homines ad Filium, demonstrando eum esse Filium suum, vel per internam inspirationem, vel per miraculorum operationem, etc.* Et infra utitur exemplo Augustini de objecto delectabili, quod appetitum attrahit, juxta illud:

..... Trahit sua quemque voluptas.

Sicut ergo ex his comparationibus non licet inferre Deum non aliter trahere, quam homo vel objectum extrinsecum trahat, ita neque ex altera comparatione inferri potest.

13. *Advertendum.*—Præterea, inter modernos auctores, usus est priori comparatione Soto, lib. 1 de Natur. et grat., cap. 46, dicens: *Quod autem Deus aliquo modo illuminet, inspiret, et tangat corda nostra absque voluntate nostra, patet similitudine tentationis ad malum; et ad hoc inducit sequentia verba Augustini: Fatendum est ea superioribus et inferioribus visis animum tangi, ut rationalis substantia sumat ex utroque quod voluerit, et ex merito sumendi vel miseria vel beatitas subsequatur.* Ubi est etiam obiter advertendum interdum uti Augustinum voce inspirationis

ad explicandam dæmonis suggestionem; sic enim ait 4 de Trinitat., cap. 12: *Diabolus suæ societatis malignos affectus inspirat*, quem interpretans divus Thomas, quæst. 3 de Malo, artic. 3, ad 2, ait: *Dicendum quod diabolus inspirat homini affectum malignum per modum persuadentis.* Ex quibus non licet inferre æqualitatem in modo vel efficacia inspirationis. Denique Bellarminus, libro quarto de Grat. et liber. arbitr., capite vigesimo-secundo, ex efficacia humanæ eloquentiæ ad flecendam voluntatem alterius hominis, sumit argumentum ad declarandam efficaciam internæ suasionis Dei ad inclinandam voluntatem hominis quo ipse voluerit.

14. *Auctoris argumentandi ratio.*—Igitur nostra argumentandi ratio nec nova est aut peregrina, nec in ea indicatur Deum non aliter movere quam dæmonem. Neque enim hoc ad argumenti efficaciam vel convenientiam necessarium est; quin potius quanto excellentiori et multiplici ac vario modo potuerit Deus movere hominis voluntatem quam dæmon, tantum erit argumentum efficacius, nam a minori seu a fortiori sumptum est. Si enim dæmon, per solam exteriorum suasionem, tantam habet vim, quomodo non habebit Deus majorem et maximam, cum et exterius et interius perfectiori modo persuadere possit. Quem sensum in dicto capite decimo sic concludendo, expressimus: *Ergo multo magis potest Deus, sua excitante gratia ita illuminare hominem, et affectum ejus inclinare et accendere, ut moraliter eum ad consentiendum trahat ac determinet.* Et in capite decimo-quarto, ex eodem antecedenti ita infertur: *Multo ergo excellentiori modo potest Deus accommodare homini vocationem congruam.* Non ergo fit argumentum ab æquali, sed ab inferiori, vel, ut expresse dicitur in dicto capite decimo-quarto, num. 46, fit argumentum a fortiori, quia (ut ibidem subditur) *multo est potentior divina gratia, et plures modos novit Deus inclinandi et trahendi voluntatem.*

15. Denique, eodem lib. 3 de Auxiliis, cap. 11, explicando verbum trahendi, Joan. 6, de morali tractione et persuasionem, quæ est explicatio Augustini et D. Thomæ ibidem, illam declaravi per aliud testimonium Apocalyps. 12, ubi dæmon dicitur trahere, quod etiam de tractione per suasionem declaravit Thomas, non Angelicus, sed Anglicus ibi, et divus Thomas, dicta quæst. 3 de Malo, articulo tertio, ad 2, respondendo ad quædam verba Bedæ, dicentis quod diabolus trahit animam in affec-

tum malitiæ; unde non licet inferre tractionem vel persuasionem esse omnino ejusdem modi, sed solum convenire in generali ratione suasionis moralis, nam ibi etiam habet locum argumentum a minori. Nam si persuasio dæmonis, cum sit multo inferior, tractio vocari potest, multo magis persuasio Dei, quæ longe excellentior, et magis interior est; nam Deus multo altius et excellentius potest illuminare intellectum quam dæmon possit decipere; nec solum per sensus, sed etiam per seipsum, potest interius docere et dirigere intellectum. Et (quod caput est) potest ipsi voluntati impingere, et in ea proprie efficere affectiones supernaturalis non liberas, et suaviter qua moraliter attrahat voluntatem ad liberum consensum. Accedit quod hic modus prædeterminationis in multis est proprius Dei: ex parte actuum ad quos pie movet, scilicet honestos, et supernaturalis ordinis, ad quos nulla creatura potest perfecte inclinare, etiam moraliter, nisi ut instrumentum Dei; secundo, in modo directo et per se, utique influendo immediate in ipsismet principiis spiritualibus animæ, illuminando et affectionibus sanctis imbuendo illa; tertio, in modo removendi impedimenta et avertendi cogitationes contrarias, quod multum refert ad moralem hanc determinationem de qua tractamus. Sic ergo explicata et probata assertio extra controversiam est, ut existimo, neque in ea difficultas alicujus momenti occurrit.

16. *Assertio tertia.*—*Probatur.*—Dico tamen tertio hanc prædeterminationem moralem non esse simpliciter necessariam ad singulos actus supernaturales voluntatis libere efficiendos. Ita docui in citato loco, libro tertio de Auxiliis, ex fundamento tacto in capite præcedenti, quod, si hæc gratia esset necessaria, qui illam non reciperet non haberet auxilium sufficiens. Consequens est falsum; ergo. Sequela probatur ex principio sæpe repetito, quod auxilium sufficiens includit auxilia necessaria, præsertim ea quæ sunt simpliciter prævenientia, et ad actum primum pertinentia, ejusmodi sunt omnia excitantia auxilia. Minor constat, quia alias omnes peccatores, qui ideo non convertuntur, vel non agunt poenitentiam, quia non recipiunt neque sentiunt vocationem adeo efficacem, ut moraliter eos determinet, et vehementer inclinet, etiamsi aliam vocationem habeant, quæ illos ita considerare faciat ut eos indifferentes constituat ad plene deliberandum, excusarentur a culpa, quia omnis qui non recipit auxilium

necessarium excusationem habet sufficientem; consequens autem est plane falsum, ut constat.

17. *Explicatur et confirmatur.*—Aliter eadem ratio explicatur, et confirmatur assertio, quia hæc determinatio moralis in gradu declarato non fit per quamcumque sufficientem excitationem, sed per abundantem et moraliter vehementem; nam in omnibus rebus moralibus experimur hæc duo esse valde diversa, et voluntatem non determinari moraliter a quacumque sufficienti motione, sed oportere illam esse abundantem, vel etiam vehementem; ut in petitione, non quælibet preces quæ sufficiunt ad impetrandum, determinant moraliter voluntatem ejus qui rogatur: preces autem importunæ determinant, et quodam modo cogunt. Idem est de consilio, de motione objectorum sensibilium, et de qualibet tentatione; ergo idem intelligendum in excitationibus gratiæ: nam per eas movet Deus voluntatem modo illi accommodato; ergo non determinat illam moraliter, nisi per copiosum et superabundans auxilium excitans. Auxilium autem abundans non est simpliciter necessarium ad singulos actus pietatis, ut est per se notum; tum quia ad agendum non est per se necessaria virtus summa, aut excedens; tum quia superabundantia auxilia nec dantur, nec offeruntur omnibus, neque est in hominis potestate, regulariter loquendo, habere has vehementes excitationes, sed Spiritus Sanctus illas dividit prout vult; ergo, simili ratione, auxilium moraliter prædeterminans non est simpliciter necessarium.

18. *Explicatur tertio.*—Tertio, explicatur aliter, quia omnia auxilia excitantia, quantumvis magna sint, solum constituunt potentiam in actu primo respectu consensus, et quantum est ex se, possunt tempore præcedere ipsum consensum, et in hoc legitimo sensu recte dicuntur dare potestatem agendi libere; at vero intra latitudinem potestatis potest esse major et minor facultas, et cum majori vel minori inclinatione ad alteram partem, cum sufficienti iudicio et inclinatione voluntatis: ergo illa potestas sufficit ad perficiendum actum si homo velit; ergo altera moralis determinatio non est simpliciter necessaria.

19. *Aliorum responsio.*—*Impugnatur.*—Respondent aliqui hæc argumenta probare hanc prædeterminationem moralem non esse necessariam ex natura rei, nihilominus esse necessariam ab extrinseco, ex ordine divinæ providentiæ, quia alias incertus esset ejus or-

do et fallibilis. Sed hoc non recte dicitur; tum quia nullibi est nobis revelatum vel aliqua gravi auctoritate traditum, ex Dei ordinatione majus et abundantius auxilium esse necessarium ad singulos actus, quam ex parte actus vel ex parte liberi arbitrii necessarium sit; tum etiam quia, si minus auxilium sufficit, et multis datur, cur de facto non multi cum illo solo operabantur, si Deus non impediat? Quod si Deus impediat, jam illis non imputabitur, præterquam quod absurdissimum est id Deo attribuere. Tum præterea quia, si intercedat prædeterminatio physica, illa sufficit ad infallibilitatem providentiæ; si vero physica prædeterminatio tollitur, moralis per se non sufficit ad infallibilitatem providentiæ, nisi aliunde intercedat præscientia omnino infallibilis futuri, si talis motio Dei præcedat; quod si hæc præscientia supponitur et admittitur, non erit necessaria prædeterminatio moralis ad infallibilitatem providentiæ; ergo propter ordinem providentiæ non est necessaria talis prædeterminatio moralis. Denique ipsa experientia, et communis modus sancte operandi fidelium, ostendit non semper homines in actibus duci his vehementibus impulsibus, sed interdum a Spiritu Sancto sic moveri, interdum relinqui ut ordinario modo excitentur per fidem, et deliberent cum integra indifferentia, imo interdum cum repugnantia naturæ, vel aliarum difficultatum, sine tanta gratiæ impulsione. Non est ergo illa determinatio necessaria, per se loquendo, licet sit utilissima, et aliquando propter indispositionem subjecti possit esse moraliter necessaria, ut in citato loco latius dixi.

20. Neque video cur defensores physice prædeterminationis de hac assertionem sint solliciti, aut illi contradicant; nam si auxilium aliquod præveniens, non excitans, sed adjuvans, prædeterminat physice voluntatem, illud satis superque erit ad generalem (ut ita dicam) efficaciam auxilii simpliciter necessarii ad singulos actus: ipsum autem auxilium physice prædeterminans non potest simul prædeterminare moraliter, quia non movet morali modo, cum non sit actus vitalis, sed pura motio, vel qualitas passive tantum recepta in hominis potentia, et per physicam determinationem ac efficientiam illam trahens ad efficiendum; ergo ipsummet auxilium physice prædeterminans, si datur, non prædeterminat moraliter. Neque etiam necessario supponit prædeterminationem moralem, quia, ut ipsi dicunt, collatio et operatio talis auxilii non

pendet ex tempore, loco, aliisque circumstantiis, neque ex aliqua dispositione liberi arbitrii; ergo, etiamsi non præcedat in arbitrio prædeterminatio moralis, dummodo objectum sit sufficienter propositum, poterit satis prædeterminari voluntas per solum auxilium adjuvans prædeterminans physice; ergo, in illorum sententia, non est cur sit hæc prædeterminatio moralis necessaria, cum physica sufficiat, semperque necessaria esse credatur.

21. *Fundamentis contrariis occurritur.* — Nec fundamentum contrariæ sententiæ probat necessitatem prædeterminationis, sed solum necessitatem præmotionis moralis; de hac enim motione loquuntur Scripturæ, cum dicunt Deum inclinare corda, immutare, convertere, et facere ut velint, etc.; nam hæc omnia per morales motiones præstat Deus, et per illas incipit in nobis operari, et cum illis perficit in nobis quod intendit, etiamsi ex parte excitantis gratiæ nihil addat, sed tantum ex parte adjuvantis. Accedit quod dicti auctores has omnes locutiones de motione physica per gratiam præviam adjuvantem et prædeterminantem interpretantur. Nos autem ostendemus illa omnia fieri per vocationem congruam, quæ prædeterminationem moralem non requirit, et a physica longe dissidet; nulla ergo prædeterminatio ex illis locis probatur. De illis autem principiis quæ ad inducendas rationes in testimoniis fundatas adducuntur, dico primum quidem verum esse, nam illæ locutiones, vel omnes, vel quamplures earum, propter vocationem efficacem dicuntur: male autem inde infertur illa dicta esse propter prædeterminationem; nam potest esse vocatio efficax sine prædeterminatione physica, vel morali, ut jam dixi, et in sequentibus late exponam.

22. Alterum autem principium falsum est, nam gratia excitans, sive sufficiens, sive efficax, dat actualem inclinationem, et non habitualement, quia talis gratia in actibus vitalibus consistit, ut dixi, ut est actualis cogitatio sancta, quæ motum aliquem in affectu movet, qui motus actualis inclinatio est, non habitualis. Nec refert quod auxilium sufficiens dicitur dari per modum actus primi, seu potentiae, nam id intelligendum est non quantum ad substantiam actus (ut sic rem declarem), sed quantum ad causalitatem respectu consensus liberi, ad eum modum quo intentio finis dici potest virtus et quasi actus primus ad electionem mediorum, et assensus præmissarum respectu assensus conclusionis, et amor rei pos-

sessæ respectu gaudii, et sic de aliis. Et in universum causalitas moralis per actus secundos fit, ut per consilium, petitionem, vel aliquid hujusmodi, et nihilominus ille actus secundus, et prævius, et inducens ad alium, dicitur esse per modum virtutis et actus primi. Cum ergo Deus inclinat corda per gratiam excitantem, actualem quidem præbet inclinationem, indeliberatam tamen ac necessariam, quæ, respectu actus perfecti et deliberati, per modum actus primi comparatur.

23. Ad alias tres rationes non esset necessaria nobis responsio, quia procedunt ex fundamento physice prædeterminationis, quod falsum esse credimus, et nihilominus addimus etiam ex illo non recte procedere, nam prima ratio solum probat ante physicam prædeterminationem debere præcedere moralem præmotionem, et inductionem per divinas illustrationes et affectiones, ut in ipsa forma argumentandi concluditur; non tamen inde infertur hanc inductionem debere necessario esse tantam, ut gradum moralis prædeterminationis attingat. Nam, ut voluntas connaturali modo operetur, minor inductio sufficit, imo tunc quodam modo liberius operatur, quando minus vehementer inducitur, ut patet in eo qui ex vehementi passione peccat; minus enim libere peccat quam qui suo arbitrio, sine passionis vehementi tractione, delinquit. Eadem fere responsio est ad secundam; nam, ut Deus moveat voluntatem hominis juxta naturam ejusdem voluntatis, satis est quod præcedat moralis motio et sufficiens inductio; quod si hoc non sufficit ut salvetur postea libertas in prædeterminatione physica, neque etiam sufficit quod præcedat moralis prædeterminatio; nam, ante prædeterminationem physicam major libertas cernitur in voluntate ad utrumque, ea nondum ad alteram partem moraliter prædeterminata; et post impressam prædeterminationem physicam æqualis necessitas physica ex illa oritur, sive moralis prædeterminatio præcesserit, sive non; quid ergo conferre potest talis prædeterminatio moralis, ut physica non tollat libertatem? Ad tertiam negatur consequentia quæ, quoad prædeterminationem physicam, supra, in fine libri tertii, tractata est; ostendimus enim ibi non esse necessarium ut Deus omnes causas physice agentes, etiamsi liberæ sint, prædeterminet physice, sed solum ut eas physice adjuvet cum eis efficiendo; et licet ibi solum de prædeterminatione per generalem concursum tractaverimus, eadem

est ratio de quacumque alia, ut in sequentibus videbimus. Quoad alteram vero partem, de prædeterminatione morali, etiam non est bona illatio, quia, ut Deus sit causa moralis nostrorum operum moralium, sufficit quod ad illa moraliter moveat et inducat, quod facere et sufficienter et efficaciter potest, sine prædeterminatione morali, ut sæpe jam dixi.

CAPUT IX.

PROPONITUR OPINIO AFFIRMANS EFFICACIAM AUXILII PRÆVIE CONSISTERE IN PHYSICA PRÆDETERMINATIONE VOLUNTATIS PER MODUM ACTUS PRIMI, AC PROINDE TALEM PRÆDETERMINATIONEM AD OMNES ET SINGULOS ACTUS PIETATIS ESSE NECESSARIAM.

1. *Propositio prima.* — *Secunda.* — Hanc opinionem, in hoc titulo præsentis capituli contentam, tenent in sententia plures ex recentioribus Thomistis; nam, licet interdum in verbis differant, re tamen vera in tribus propositionibus conveniunt, ex quibus eadem assertio sequitur, in qua rei difficultas consistit. Prima est, ultra id totum quod ex parte gratiæ excitantis necessarium est ad vocationem ut homo possit converti vel pie operari, ut actu convertatur vel consentiat necessarium esse ut Deus, sola sua voluntate et potentia, imprimat in hominis voluntate novam entitatem, quam vocant motionem virtuosam et efficacem, quæ non est actus vitalis, nec fit a voluntate, sed Deus solus illam efficit, voluntate mere passive se habente ad receptionem ejus. Secunda est, quod hinc sequitur receptionem hujus motionis non esse liberam voluntati, sed Deum pro solo suo arbitrio illam dare, vel negare; quia nec potest esse in se immediate libera voluntati, cum ab illa non pendeat effective, sed voluntas mere passive se habeat in illius motionis receptione, quod est contra rationem actus proxime liberi, ut in primo prolegomeno ostensum est; neque etiam libera est remote in aliqua dispositione libera voluntatis, quia talis libera dispositio requirit similem motionem præviam, et ita sistendum est in prima, quæ sine tali dispositione detur.

2. *Propositio tertia.* — *Auxilium de se et natura sua efficax est.* — Tertia propositio est, hanc motionem esse per se et physice activam consensus voluntatis, non quidem solum, sed cum ipsa voluntate, ita tamen ut in usu activitatis suæ non subdatur voluntati, sed illam potius sibi subdat, adeo ut, illa mo-